

Filosoffen

Ved ANDERS FOGH JENSEN

Den tidlige Wittgenstein

Den tidlige Wittgenstein og Tractatus Logico-Philosophicus (1921)

v. Anders Fogh Jensen - www.filosoffen.dk

Projektet i Tractatus

Wittgenstein mente at de filosofiske problemer var skinproblemer. Tractatus skulle netop afveje de filosofiske problemer som værende meningsløse problemer.

Tractatus' ærinde er et demarkationsprojekt: At afgrænse det meningsfulde fra det meningsløse -> den logiske positivismes projekt.

"Hvad der overhovedet lader sig sige, lader sig sige klart; og det, hvorom man ikke kan tale, om det må man tie." (Forordet)

Udover at være et filosofisk og videnskabsteoretisk standpunkt, er det et udtryk for puritanisme og minimalisme. Filosofi er også et psykologisk projekt: At fjerne alt det rod fra hovedet.

Videnskabsteoretisk: Hvad der kan siges i videnskaben, kan siges klart. Det væsentlige i livet kan ikke siges.

Videnskaben berører ikke livets problemer: "Vi føler, at selv om alle mulige videnskabelige spørgsmål er besvarede, er vore livsproblemer slet ikke berørte. Ganske vist bliver der så ingen spørgsmål tilbage; og netop dette er svaret." (6.52)

Wittgenstein har en personlig og kulturel baggrund for dette projekt. Wiens borgerskabs opstiltethed, dets forskel mellem udsmykning og indre realiteter (Freuds patienter) var ham for meget, og han ønskede enkelhed, klare og rene linjer. Han skriver meget klart, og projektet er at skabe en klar skelnen mellem videnskaben og livets problemer, som der ikke kan tales om, men som der vises hen til.

Ontologi og sprog

Ontologi

Genstande (entiteter, ting) (2.01, 2.02): Verdens simple størrelser. Indgår i en struktur. Genstandenes interne egenskaber bestemmer de mulige konfigurationer, de kan indgå i.

Wittgenstein giver ikke eksempel på en genstand.

Der skal ved genstand formentlig ikke forstås en dagligdags ting, som f.eks. en bil, da den også er sammensat af flere genstande. Men Wittgenstein opererer med genstande, som en slags grænsebegræb, en substans, som verden må bestå af.

Struktur: Genstandenes konfigurationer.

Forandring: Strukturel forandring (ikke kvalitativ).

Sagforhold: Mulig konfiguration af genstande (2.0272)

Virkelighed: Summen af sagforhold (2.06).

Kendsgerning eller tilfælde: Aktualiseret sagforhold (2) (Tatsache).

Verden: Summen af kendsgerninger ($1 + 1.1$) = de muligheder, der er realiseret (og

som i positivismen er de, der må kunne observeres).

1.13: Kendsgerningerne er den del af det logiske rum, der er realiseret = verden.

2.04: Summen af bestående sagforhold er verden.

	sammensat del	hele
mulig	sagforhold	virkeligheden
aktualiseret	kendsgerning	verden

Når genstandene er givet, så er samtlige sagforhold givet; genstandene bestemmer hvilke muligheder, der er for kombination.

E: Med 1 lokale, 20 borde, 20 stole, 1 tavle, 1 underviser er mange sagforhold er mulige. Men det er ikke muligt, at underviseren fylder hele den ene væg, eller at tavlen svæver midt i rummet.

NB: Virkeligheden er således ikke summen af ting, men summen af mulige konfigurationer af tingene.

Atomisme: Tilfælde/kendsgerninger er uafhængige af hinanden = 'atomisme'. è logisk positivisme.

Atomisme: Helheden har ikke egenskaber, som delene ikke har.

Logisk form: Genstandenes interne egenskaber bestemmer de mulige konfigurationer, og er dermed virkelighedens logiske form.

Sprog

Billeder: 2.1: "Vi danner os billeder af kendsgerningerne" ("Wir machen uns Bilder der Tatsachen.") - ikke af genstandene

2.12: "Billedet er en model af virkeligheden" = af det mulige.

Sproget er dette billedsprog.

Elementer/navne: De elementer billedet består af, svarer til genstande i et sagforhold. De mindste enheder af navne. Navne er ikke et billede, de afbilder ikke, de benævner blot. E: "Anders". (2.13)

Men billedet består også af:

Elementarsætninger: Sætninger, som en kompliceret sætning er bygget op af. Det mindste billede, der kan gives.

Struktur: Billedet består i den måde, elementerne forholder sig til hinanden på (2.14-2.15).

Afbildning: $a \rightarrow b$ $A=B$. Elementer og struktur afbildes. Struktur er det mindst, der kan afbildes ('a' og 'b' kan ikke afbildes).

Logisk form: Sproget og virkeligheden har den logiske form til fælles, ellers kunne sproget ikke afbilde (2.18).

Sproget kan afbilde hele virkeligheden: Hvad der er muligt er også muligt at sige.

Alle tungemål har den samme logiske form. Et udtryk kan virke upræcist, men kan i princippet koges ned til sin logiske form.

Eksempel: "Når Peter kommer (p), sætter Helle kagen i ovnen (q), hvis hun ikke har travlt på badeværelset (r)".

$p \ \& \ \neg r \rightarrow q$

Sprog er også kendsgerninger, og i den forstand kan sproget handle om sig selv. Men det kan ikke handle om det, der gør det til sprog, selve det, at det afbilder. Heller ikke sprogets og virkelighedens logiske form kan det handle om. Men det kan vise det, ikke sige det (4.121).

NB: Det, der kan siges er i virkeligheden. Det der kan vises er en betingelse for virkeligheden. Der består en komplementaritet mellem sagen/zeigen.

Eksempel: 'og's logiske funktion er noget af det Wittgenstein tager op i Philosophische Untersuchungen: Hvordan vi anvender 'og'.

Sandhed og mening

Sandhed

2.173: Billedet forestiller sit objekt rigtigt eller forkert.

Sandhed er altså: At forestille rigtigt – strukturel isomorfi.

Sproget opstiller et billede af det virkelige, og hvis billedet er sandt, er det et billede af den delmængde af virkeligheden, vi kalder verden.

4.022: Sætningen viser hvorledes det forholder sig, hvis den er sand. og den siger, at det forholder sig således.

Enhver sætning er således en påstand om at et forhold eksisterer.

Ekstensionalitetsteser

5 "Sætningen er en sandhedsfunktion af elementarsætninger."

5.01: "Elementarsætningerne er sætningens sandhedsargumenter."

Det vil sige, at man kan bytte dele af en sætning ud med andre dele, der har samme sandhedsværdi, og bevare sandhedsværdien.

Dette kræver en logisk atomisme: At sætningers sandhedsværdi ikke hænger sammen

(Atomisme: Helheden har ikke egenskaber, som delene ikke har.)

Meningsteori

S: Hvad giver mening til en sætning?

Sv(4.204): At forstå en sætning vil sige at vide, hvad der er tilfældet, hvis den er

sand.

(-> den logiske positivismes verifikationsprincip: En sætning er kun meningsfuld, hvis man kan angive hvad der er tilfældet, hvis den er sand.)

Dele og tilbageføring

4.024: "man forstår den [sætningen], hvis man forstår dens bestanddele".

5 + 5.01: Sætningen er en sandhedsfunktion af elementarsætningerne.

Altså er mening atomart: At forstå elementarsætninger. Senere kan man sætte dem sammen til større meningshelheder.

Men igen: Navnet er ikke meningsfuldt, fordi det ikke er et billede. Det er en benævnelse.

(6.53: Når en siger noget metafysisk, påvise, at der er visse tegn i hans sætninger, som han ikke har givet nogen mening (sandhedsbetingelser) = den logiske positivisme: Tilbageføring til observationssætninger = udryddelse af spekulation.)

Det uudsigelige som forudsætning

Distinktion: Sagen/Zeigen.

Siges: Det, der er i verden. Det, der kunne være anderledes = overtages af positivismen: Vi erkender det kontingente, det, der kunne være anderledes.

5.634: Alt, hvad vi ser, kunne også være anderledes.

Vises: Det, der er uden for verden (virkeligheden) eller betingelsen for den. Kan ikke ses. Det er det uudsigelige, det viser sig. (6.522)

1. Den logiske form, struktur etc. Det, som Tractatus beskriver. Derfor må den smides væk som en stige. (6.54)

2. Det transcendentale/metafysiske subjekt. 5.632, 5.633, 5.6331: Vi kan ikke i

synsfeltet se øjet, der ser, men det er en betingelse è 5.63: Jeg er min verden.

3. Etik og æstetik (6.421): Etikken lader sig ikke udtrykke. Etikken er transcendental og den er ét med æstetikken.(è positivister: Værdier er ikke i verden).

4. Diskussioner om livets mening må man lade ligge. Ikke at sådanne værdier ikke er vigtige kan men man kan ikke sige noget om det, (da det ikke er logiske). Verden viser hen til det, men indeholder det ikke.

6.521: Løsningen på livets problem er ikke et svar, men dette problems forsvinden.

Fordi svar hører videnskaben til.

Det, der viser sig, kan man ikke sige. Så det må man tie om (7).

I verden foregår alt det logisk mulige og også det sigelige. Derfor kan Wittgenstein i 6.5 sige at "Hvis et spørgsmål overhovedet lader sig stille, så kan det også besvares."

Livsproblemer har ikke med videnskabelige spørgsmål at gøre (6.52). De synes at være Wittgensteins grænse. Han adskiller sig fra positivisterne idet han kommer ind på livsproblemerne, men han er i overensstemmelse med positivisterne, idet han ikke søger at besvare livsproblemerne. Han søger at afgrænse den slags problemer i fht. verden.

Kritikpunkter

Wittgenstein forudsætter, at der er et deskriptivt og neutralt sprog.

Wittgenstein siger, hvad han selv siger, man ikke kan sige.

Wittgenstein ser ikke den interpersonelle faktiske sociale og kødelige konteksts betydning.

Men vil man læse med Wittgenstein, bør han læses som udtryk for sin tid.

[Gå på opdagelse i dette tema](#)

